

Кравченко Д. А.
*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

**КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІНСТИТУТУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ
ДОПОМОГИ: ПОРІВНЯЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ
ПИТАННЯ В ДЕЯКИХ
КРАЇНАХ СНД ТА УКРАЇНІ**

у сучасних умовах розвитку суспільства проблема прав людини набула глобального значення. в Україні право на захист є конституційним принципом. саме тому адвокатура виконує важливу суспільну функцію, що полягає в захисті прав, свобод та законних інтересів громадян.

стаття 59 конституції України зазначає, що кожен має право на правову допомогу. у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. для забезпечення права на захист від обвинувачення та

надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

механізми реалізації цього конституційного положення встановлюються у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 5 липня 2012р., а також Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011р.

Засади, функціонування та управління системами безоплатної правової допомоги у різних країнах (у тому числі країнах СНД) дещо відрізняються. обсяг того, що саме може передбачати безоплатна правова допомога, також різниться від країни до країни.

основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII конгресом ООН із попередження злочинів у 1990 р.,

закріплюють обов'язок уряду забезпечити необхідне фінансування й інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям. слід зазначити, що запропонована українська модель безкоштовної правової допомоги відрізняється від описаних, оскільки є своєрідним ноу-хау, викликаним не в останню чергу жорсткою економією держбюджету.

у більшості країн СНД право людини на отримання правової допомоги закріплено в конституції, а його зміст і порядок реалізації визначено у відповідних законах. водночас законодавство кожної країни має й певні особливості стосовно умов і порядку надання безоплатної правової допомоги. остання є однією з гарантій держави щодо реалізації та захисту прав і законних інтересів громадян і полягає в наданні правової допомоги визначеним у законодавстві категоріям населення в порядку і на підставах, передбачених законом, за рахунок бюджетних коштів. спосіб організації надання безоплатної правової допомоги за рахунок держбюджету визначається місцевими умовами, серед яких – правові традиції, культура та доступний бюджет.

досліджуючи відповідне законодавство, можна виокремити дві групи країн залежно від того, чи передбачені в їхніх конституціях право особи на безоплатну правову допомогу або участь держави в наданні безкоштовно такої допомоги.

до групи країн, основний Закон яких передбачає право особи на правову допомогу безоплатно або коштом держави, належать республіка азербайджан, республіка казахстан, російська Федерація, республіка вірменія, республіка Білорусь, а також Україна.

Положення конституцій формуються в різний спосіб. у статті 61 конституції азербайджану записано: кожен має право на отримання кваліфікованої правової допомоги. у передбачених законом випадках правова допомога надається безоплатно, за рахунок держави. стаття 20 конституції вірменії зазначає: кожен має право на отримання юридичної допомоги. у передбачених законом випадках правова допомога надається за рахунок державних коштів. дещо по-

іншому викладено положення про правову допомогу у статті 48 конституції російської Федерації: кожному гарантується право на отримання кваліфікованої правової допомоги. у випадках, передбачених законом, правова допомога надається безкоштовно. також розгорнуто сформульовано питання про правову допомогу в статті 62 конституції республіки Білорусь: кожен має право на правову допомогу для здійснення та захисту прав і свобод, в тому числі й право користуватись у будь-який момент допомогою адвокатів та інших своїх представників. у випадках, передбачених законом, правова допомога надається за рахунок державних коштів. Протидія наданню правової допомоги в республіці Білорусь забороняється. стаття 59 конституції України формулює це питання так само широко, як і конституції Росії та Білорусії.

дослідження цих формулювань свідчить про певні відмінності. в одних випадках конституції передбачають, що кожен має

«право на правову допомогу» або ж має «право на кваліфіковану правову допомогу», а в інших – передбачено «право на отримання правової допомоги», «право на отримання юридичної допомоги» або «право на отримання кваліфікованої правової допомоги». в усіх згаданих конституціях встановлено, що законом мають бути передбачені випадки, коли правова допомога надається «безоплатно», «безкоштовно», «за рахунок держави», «за рахунок державних коштів».

Законодавства країн СНД щодо безоплатної правової допомоги можна поділити на дві групи, залежно від того, чи створено в них систему безоплатної правової допомоги, чи прийнято відповідні закони. у деяких країнах створено окремий орган, що здійснює управління наданням безоплатної правової допомоги. у Молдові

– Національна рада з гарантованої державою юридичної допомоги, у Грузії – служба юридичної допомоги, в Україні – центр знадання безоплатної вторинної правової допомоги. Законодавство цих країн визначає, що фінансування безоплатної правової допомоги

здійснюється з державного Бюджету, проте крім коштів державного бюджету з цією метою можуть використовуватися дозволені законодавством інші кошти. Наприклад, у статті 25 Закону Грузії

«Про юридичну допомогу» визначено, що джерелом фінансування служби юридичної допомоги є цільові кошти, виділені з державного бюджету, пожертвування і гранти, дозволені законодавством Грузії. крім того, в окремих країнах (наприклад, у казахстані та Білорусії) законодавство зобов'язує адвокатів надавати безоплатну правову допомогу за рахунок коштів колеги адвокатів. у кожній країні наявність в осіб права на безоплатну правову допомогу зумовлена майновим критерієм (брак коштів, мінімальний рівень доходу) та інтересами правосуддя (складність справи з матеріального та процесуального погляду та важливість для заявника). вірменія єдина серед країн СНД прирівняла оплату роботи адвоката до оплати роботи прокурора.

у країнах СНД триває становлення державної правової політики у сфері правової допомоги, яка спрямована на вдосконалення цього інституту. На мою думку, аналіз згаданих законів і досвіду країн, де вже діє ефективна система правової допомоги, є важливим і досить корисним як і для України, так і для інших держав.